

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2023-27-5>

УДК: 82-1.161.2

ВАСИЛИШИН О. В., КОМАР-МАЛІНОВСЬКА М. П.
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

ТВОРЧИСТЬ О. НЕПРИЦЬКОГО-ГРАНОВСЬКОГО В ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

У статті простежується рецепція літературної спадщини О. Неприцького-Грановського в двоколіїному літературному процесі як критиками в еміграції, так і в материковій Україні.

Життя і поезія О. Неприцького-Грановського – унікальне явище в історії нашої національної української літератури. Воно ущерть виповнене плідною працею, цікавими творчими відкриттями і разом з тим героїчною громадсько-суспільною діяльністю.

Особливий акцент зроблено на внескові відомого літературознавця Г. Черняхівського у повернення на рідну землю «найкращого українця Америки» (Г. Гамфрі) поета-інтелектуаліста Олександра Неприцького-Грановського.

Ключові слова: дискурс еміграційної й материкової (української критики), літературні стосунки, рецепція, письменницька репутація.

VASYLUSHUN O., KOMAR-MALINOVSKA M.

Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko

CREATIVITY OF O. NEPRYTSKY-GRANOVSKY IN THE DISCOURSE OF UKRAINIAN LITERATURE

The article traces the reception of O. Neprytsky-Hranovsky's literary heritage in the two-track literary process, both by critics in exile and in mainland Ukraine.

The life and poetry of O. Neprytsky-Hranovsky is a unique phenomenon in the history of our national Ukrainian literature. It is filled to the brim with fruitful work, interesting creative discoveries, and at the same time heroic social and public activities.

Therefore, special emphasis is placed on the contribution of the famous literary critic H. Chernykhivskiy to the return to his native land of the "best Ukrainian in America" (G. Humphrey), the poet-intellectual Oleksandr Neprytsky-Hranovsky. The poet left a significant creative legacy: three books of poetry were published in Ukraine ("Petals of Hope" (1910), "Necklace of Tears" (1911), "Chords" (1914)) and in the United States ("Sparks of Faith" (1953), "Autumn Patterns" (1957), "Hymns to the Sun" (1958), "Dreams of a Ruined Castle" (1964)).

The excerpts from the reviews by S. Yefremov, M. Sribliansky (Shapoval), H. Chuprynka, R. Smal-Stotsky, A. Zhukovsky, Y. Mulyk-Lutsyk, D. Chyzhevsky, L. Daleka, V. Svaroh, Y. Boyko, Y. Pundyk, P. Odarchenko, B. Rubchak, H. Cheryn, P. Kovaliv, and others that we have cited show that the poet's work is not only about the art of the poetry, but also about the art of the poetry itself. Kovaliv testify that O. Neprytsky-Hranovsky is an original poet with his creative vision of the world, a rare ability to look with admiration and wonder at the most diverse manifestations of human life and nature.

Key words: discourse of emigration and mainland (Ukrainian) criticism, literary relations, reception, writer's reputation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

У постановку проблеми нашого дослідження вмотивована необхідність вивчення рецепції творчої спадщини Олександра Неприцького-Грановського як в дискурсі українського літературознавства, так і еміграційного.

Коротка біографічна довідка про уродження Волині (с. Великі Бережці, що на Кременеччині) Олександра Неприцького-Грановського подає нам його як непересічну творчу й інтелектуальну постать [2]. Перша проба пера у велику літературу студента Київського комерційного інституту О. Неприцького-Грановського відбулася збіркою «Пелюстки надій» у 1910 р. Її благословило у світ видавництво «Життя й мистецтво» і на полицях книгарень з'явилася поруч із збірками М. Рильського, М. Євшана, М. Шаповала, П. Тичини, М. Вороного.

Не можемо не згадати те, що перші поетичні спроби О. Неприцького-Грановського з'явилися в 1907 р. на сторінках часопису «Рідний край» за сприяння його редактора О. Пчілки, яка надрукувала вірш «Порожня оселя». Її літературна опіка стимулювала молодого початківця до поетичної творчості, яка згодом знайшла своє втілення у різних періодичних виданнях («Рада», «Літературно-науковий вісник»).

Проте наступні кроки його творчого злету були зафіксовані у часописі «Українська хата», творці якого на чолі з П. Багацьким дуже вчасно підставили своє дружнє плече і з тих пір вони стали щирими побратимами на довгі роки.

Упродовж 1909 – 1914 р.р. на сторінках «Української хати» було надруковано низку поетичних і прозових творів. Знаковим для цього періоду є вірш «Дзвонять дзвони», поетична мова якого, оригінальні образи, ритмомелодика засвідчують зросту авторську майстерність: «Дзвонять дзвони...// Сумно ллються тихі звуки, // Мов в віночки в'ються муки, – // Звуки-стони // Розкотилися в повітрі // Журно-жадібно привітні – // Дзвонять дзвони...»

Загалом співпрацю із «Українською хатою» О. Неприцький-Грановський оцінить як таку, що «залишила великі впливи» на всіх ділянках його літературної і наукової діяльності.

Критику на твори можна визначити як власне офіційну (літературно-критичні статті в журналах та газетах) та неофіційну (листи від імігрантського кола). Оцінка поетичного доробку поета здійснювалась:

- а) безпосередньо в журналі «Українська хата» (1909 – 1914 рр.);
- б) поза журналами в інших виданнях;
- в) через вимушену сорокалітню перерву в поетичній творчості виключно в емігрантському середовищі;
- г) вульгаризаторська і тенденційна критика апологетів «соціалістичного реалізму»;
- г) нова рецепція літературного спадку в умовах незалежної держави України.

Аналіз досліджень та публікацій

Митець і науковець світового рівня, наш земляк О. Неприцький-Грановський зусиллями українських дослідників назавжди повернувся на праотчу землю.

Проблема рецепції творчості О. Неприцького-Грановського в дискурсі української літератури ще не була предметом окремого літературного аналізу. Нині в Україні є розвідки Г. Чернихівського, Г. Саранчі, статті Н. Шевель, Н. Янусь, С. Генсірука, В. Козирського, І. Фарини, М. Маслія, Р. Янкеля та інших, які певною мірою заторкують і деякі питання літературних здобутків поета. Серед закордонних дослідників варто згадати Є. Блакитного, Ю. Пундика, І. Бондарука.

Найновіша за минуле десятиліття стаття Наталії Янусь та Світлани Канівець присвячена дослідженню патріотичних мотивів у поезії О. Неприцького-Грановського, які формувалися під впливом двох культур – української та американської. Автори статті акцентують на тому, що у літературному доробку поета ці впливи перетиналися і взаємозбагачувалися [25]. Цікаву наукову працю «Українська хата і фольклор» написав дослідник Володимир Погребенник, в якій велика увага приділяється розкриттю поетикальних аспектів саме у творах О. Неприцького-Грановського.

Відстежуючи перелік досліджень, помічаємо відсутність саме літературознавчого аналізу творчості О. Неприцького-Грановського, однак доцільно зауважити, що навіть наші спостереження не висвітлюють в усій повноті означену проблему. З огляду на це тему нашої розвідки вважаємо **актуальною**.

Формулювання цілей статті

Мета нашого дослідження – простежити рецептивні аспекти поетичного надбання О. Неприцького-Грановського.

Виклад основного матеріалу

На наш погляд, методологічні засади оцінки раннього доробку О. Неприцького-Грановського базуються на дискурсі модернізму. Зауважимо лише, що дискурс «Української хати» засвідчив намір його редакторів та авторів значно розширити рамки української культури, модернізувати її. Вони прагнули модерної нації й модерної культури, отже головним об'єктом їхньої критики було «старе» українофільство в усій його політичних та мистецьких виявах.

Поезія і проза на сторінках журналу вирізнялася інтересом до різних, мало знайомих українській літературі тогочасних проблем – психології, сексуальності, екзотики (в тому числі психологічної).

Варто особливо підкреслити, що критика в «Українській хаті» ґрунтувалася головним чином на засадах естетики. Головне – не про що писати, а як писати – формулює своє кредо в одній із полемічних статей М. Сріблянський-Шаповал [8, с. 9].

Зрозуміло з попереднього висловлювання, що головне не література (результат), а творчість (процес), у якій на перше місце висуваються індивідуальність митця та його психологія.

Тут звернемо тільки увагу на те, що головним опонентом «хатян» була народницька критика, представлена газетою «Рада», її постійним автором Сергієм Єфремовим, для якого «модернізм» залишався лайливим словом, а все, що робила «Хата» в культурі своєрідним збоченням. Залишається додати, що погляди Сергія Єфремова на поетичну творчість «хатян» є доволі лаконічними і стриманими: «Близько настроями до Алчевської Максим Рильський (збірка поезій «На білих островах»), Я. Мамонтов та О. Неприцький-Грановський («Пелюстки надій» і ін.) з їх естетизмом та замилюванням до краси, яку вони шукають у природі та в переживаннях закоханого серця» [4, с. 592].

Перша збірка поезій «Пелюстки надій» (1910 р.), яку рецензував на сторінках «Української хати» М. Сріблянський виявилася дещо «незрозумілою для арифметичного розуму» [18, с. 694]. Рецензент уважав, що надмірний пафос та патетика знівелювали правдивість звучання, хоча виокремлював «річі цілком зрозумілі, іноді прекрасні» [18, с. 694].

Критика, можливо, більше цікавила не поезії громадянського спрямування, а вабливий порив чистоти помислів, авторське захоплення довкіллям, устремління до високої духовності і – всеперемагача бадьорість. Рецензент критикував поета за розбурхану психіку, але в той же час високо оцінював демократичний пафос віршів, віру у відродження України, нескореність українського народу.

Друга збірка віршів «Намистечко сліз» (1911 р.) зазвучала сильніше та емоційніше. Це засвідчують напрочуд вдалі зразки громадянсько-політичної лірики («Дзвонять дзвони»), інтимної («Коли б, моя пташко», «Тихше серце!»), «З Вами будь»), пейзажної («Кожна квіточка», «У полі»). Гаврило Чернихівський стверджує, що «його муза заговорила сильним голосом і поставила автора в ряди поетів-патріотів» [22, с. 112].

Щоправда, досить строго оцінював поезію О. Неприцького-Грановського уже згаданий М. Сріблянський у статті «Ірраціональна поезія», зазначаючи, що його поезія, ніби розбитий дзвін: «Цей дзвін, хоч зберігає свою зовнішню цілісність, має форму і дає звуки, але він має в собі тріщини і тому звучить якось не так, як би мусів дзвеніти. Звук є, а правильної мелодії нема» [18, с. 695-696]. Зрештою, критик зазначає, що «актив поетичних думок перевищує пасив недоречностей і слабких з усякого погляду річей» [18, с. 695-696]. Зате досить прихильно оцінює поета М. Камінський в рецензії на третю книжку «Акорди» (1914). [7, с. 1-3].

Г. Чупринка в рецензії на твори Олександра Неприцького-Грановського виділив прагнення автора внести в поезику щось своє, нове, хоч це не завжди вдавалося поетові. Рецензент вказував на слабкість окремих віршів, робив висновок, що «задатків на серйозний поетичний поступ у Грановського більше далеко, ніж у багатьох наших «признаних» патріотичних поетів» [18, с. 694]. На останній сторінці книжки «Акорди» був надрукований вірш «Сльози душі», який тепер сприймається як прощання з рідною землею.

Вихід у світ збірки «Іскри віри» (1953) спричинив чимало відгуків. Професор Роман Смаль-Стоцький пише в листі до автора від 29 жовтня 1954 року, що його поезії принесли насолоду, особливо ті, в яких є шукання Бога і зміслу життя. І далі: «Щиро радію, що маємо в Америці і українську літературу, що в ній Вам чільне місце запевнене». Митрополит Іларіон дякує авторові за те, що в збірці багато поезій на релігійні теми (лист від 2.XI.54 р.). Архієпископ Мстислав у листі від 1 листопада 1954 року пише: «Хоч Волинь – друга моя Батьківщина (Полтавщина залишається таки першою), але Ваші слова викликають в моїй уяві незабутні спомини про може найкращі дні мого свідомого життя і праці серед дорогих, рідних і як же близьких мому серцю тепер волинян» («Сестра Патронелла»).

Вчений А. Жуковський 29 жовтня 1954 року писав «Ми читаємо на зміну ці перли Вашого духа і бачимо наяву нашу дорогу Батьківщину». Про збірку «Іскри віри» А. Юриняк писав: «Дуже добре, що в більшості автор не намагався вбгати в твори індійського духу в карби рими і канонічних строф нашого сучасного віршуняня» [24, с. 34-35].

Професор Ю. Мулик-Луцик у статті «Музам і людям» відзначав: «Ці поезії перш за все зрозумілі, щирі, природні, з різномодною тематикою, сказати б, – від зорі до атома, – все, чим живе кожна людина, а зокрема українська людина» [15, с. 16].

Василь Мудрий вважає: «У збірці найцінніше те, що є відгомном в його свідомості й уяві ще з молоденьких літ, прожитих на рідній землі» [14, с. 11]. Поява збірки «Іскри віри» викликала резонанс в емігрантському середовищі: відгуки писали письменники, вчителі, робітники. Відомий науковець Д. Чижевський із Гарварду 15 грудня 1954 р. писав: «Вельмишановней Пане Колего! Щиро дякую за збірку віршів, якою ви мене вшанували! Я належу все ж до ваших старих читачів, що ще в часи до Першої світової війни, як молоді хлопці, прихильники «естетики», читали Ваші перші збірки, що вже назовні одрізнялись від неохайних видань політичної літератури» [23]. Особливо схвально відгукнувся поет Б. Кравців: «В/исоко/ Достойний Пане Професоре! Щиро дякую за пам'ять і надіслану книжку Ваших поезій. Пригадали вони мені Волинь – Ікву, Дубно і шляхи з Крем'янця на Почаїв і Радивилів. З глибокою пошаною Бог/дан/Кравців [23].

З Австралії надійшов віршований «Відгук із казки» О. Чернобицької – Лідії Далекі: «То Ви зо мною у човні// пливли по Ікві// У казці? Мрії?... Чом би й ні// Там мій навик Ви. // То Ви мені плели вінок з волошок синіх...//У юні дні ... Давним-давно// на Україні...» [6, с.18].

Збірка «Осінні узори» (1957 р.) також мала численну критику. В. Сварог у статті «Природа і ми» відзначав: «...Свіжість і безпосередність його емоцій та вічно юний інтерес до того, що відбувається навколо людини. Почуття спорідненості людини з стихійною природою, – на думку критика, – тісно в'яже поета з традиційним для української поезії сприйняттям природи», а загалом нові твори О. Неприцького-Грановського – «...високий зразок патріотизму й щирої любові до рідного слова» [16, с. 6]. Така оцінка стосується як ранніх збірок, так і тих, що видані далеко від рідної землі через тривалий час розлуки.

Юрій Бойко у статті «Творчість Олександра Неприцького-Грановського» писав: «Осінь він показував у всіх своїх змінах, від літньої перезрілості плодів до сльозинок дощу, які падають з голого віття. Його чарує жовтень...» [1]. Жовтень у нього журиться у золотій киреї, у злото-княжих шагах-кармазинах, гордий, наче лицар, і тихий, немов би поет. Скрізь кольорові бурштини, яснозолоті гафти. Ніжні айстри у пурпурових ризах правлять свій ритуал... А далі вже й перлини сліз вкривають квіти. Хорали вітрів нагадують прихід хуртовини. Скрізь листки мальовані морозами. День щедрою рукою розсипав печаль. Осінь полум'ям причастя бентежить глибину думок» [1].

Юрій Пундик у книзі «У полум'ї дружнього слова» (Париж, 1985 р.) наголошує на тому, що «професійна праця звела Грановського з природою, а його мистецько-поетична чутливість дала змогу бачити красу природи, яка перемагає все гидке і зле. («Всю красу життя природи жменями збирайте»).

Збірка «Осінні узори» засвідчила еволюцію поетичного самовираження поета, особливо майстерно зазвучали сонети.

Петро Одарченко в листі до О. Неприцького-Грановського писав: «Ця шоста збірка Ваших поезій – це подиву гідний подвиг! Прожити сорок чотири роки далеко поза межами України – і так глибоко відчувати неповторний аромат Рідного Краю, божественну музику рідного слова – це справжнє диво і одночасно це промовисте свідчення вічної молодості душі поета, напоєного звуками рідної пісні, красою рідних степів і лісів, непереможною тугою за Рідним Краєм і пристрасним бажанням діждатися «народної весни», побачити рідні місця, «Ікву, житами квітчані лани...» [11]. Б. Рубчак із Чикаго 20 липня 1957 року писав: «Вельмишановний Пане Професор! Щиро дякую Вам за Вашу збірку поезій «Осінні узори» і за цінний Авторський підпис. Я є певний, що Ваша книжка принесе мені це неповторне піднесення, яке приносить справжня поезія. З глибокою пошаною Б. Рубчак» [9].

Заслуговує уваги лист проф. М. О. Ветухіва від 4 серпня 1957 року, в якому читаємо рядки: «Дорогий Олександр Анастасійовичу. Дуже, дуже вдячний Вам за надіслану книгу «Осінні узори»... Читання її, з одного боку, дає насолоду, бо збуджує струни душі, які часом замовкають, а з другого, дає змогу ще раз пізнати, якого розмаху, ми, українці, маємо поміж себе [13].

Донька відомого поета М. Драй-Хмари О. Ашер захоплено висловилося у листі до О. Неприцького-Грановського від 20 листопада 1957 року. У відповідь автор збірки від 3 грудня 1957 року О. Ашер писав: «Було вже кілька рецензій і всі вони були дуже добрі. А головне те, що є люди, які вміють читати поетичні твори і правильно їх відчувати. Бути відчутим, – це велике діло. А втім і признання» [10]. Поетеса і літературознавець Ганна Черінь, рецензуючи збірку «Гимни сонця», пише, що автор «стоцентний лірик, це людина, що не може жити без краси. Краса для нього важливіша від щоденного хліба. Її він знаходить у природі (найглибше джерело), у почуттях, спогадах, в науці і думках». І далі: «...форма «Гимнів сонця» прекрасна. Ритм легкий, як весняний вітерець, милозвучно складені приголосні без нагромаджень і гальм, приємна, хоч і не завжди точна рима... Видно, що автор складав свої поезії під владою натхнення, співав їх, як птах на калині, вимовляв їх уголос, десь за містом серед природи. Деякі вірші мають просто танцювальний ритм» [21, с. 30].

Належно оцінив збірку і відомий літературознавець і критик Петро Одарченко в листі до Олександра Неприцького-Грановського від 07.12.1958 р.: «Дуже і дуже дякую Вам за Вашу прекрасну збірку поезій «Гимни сонцю». Так, у цій збірці справді повно сонця! Сонячна Україна в усій її непорочній красі з її безмежними ланами, квітчастими луками яскраво змальована в дзвінких віршах» [12].

Отже, є всі підстави твердити, що збірка «Гимни сонцю» – була новим кроком на творчому шляху О. Неприцького-Грановського – майстра пейзажу, ліричного та політичного вірша.

Найкраще про збірку «Сни зруйнованого замку» висловився П. Ковалів: «Збірка поезій Олександра Неприцького-Грановського в своїй основі патріотична. Поет вірить у краще майбутнє українського народу. Він захоплений красою української природи, сніжинками української землі, срібною піною хвиль українського моря. А на руїнах зруйнованого замку постане новий замок майбутнього життя українського народу» [21, с. 30].

На жаль, сім книг поета залишилися не поміченими в українському літературознавстві в силу зрозумілих причин. А що ж писала в свій час «рухома соціалістична естетика» про нього? У п'ятому томі «Історії української літератури» (1968 р.) подана перша згадка виключно в чорному світлі: «Вони підносили ідеї Ніцше, проголошували необхідність війни, стверджували вічність класової структури суспільства; культ сильної особистості, націоналістичного волонтаризму поєднувався в них з оспівуванням роздвоєної і спустошеної душі, із занепадницькими настроями, крайнім індивідуалізмом» [5, с. 30]. Далі ще більш огудлива оцінка: «Для «Української хати» характерна індивідуалістична, пройнята духом зневаги до народних мас творчість таких, як М. Шаповал, П. Богацький, О. Неприцький-Грановський, О. Романова» [5, с. 66]. На завершення вірш «Таємна постать» попав під розряд одіозних: «Презирство до людей з юрби, а звідси – бажання вирватись з-під влади натовпу, оспівання гордої самотності – ось лейтмотив писань модерністської літературної периферії («Таємна постать» О. Неприцького-Грановського...)» [5, с. 125].

Час повернення спадщини Олександра Неприцького-Грановського вимагав нового дослідження. Частково уже це зробив згаданий Гаврило Чернихівський своїми публікаціями. До речі, саме про Неприцького-Грановського науковцем опубліковано 30 статей у збірниках, журналах, енциклопедіях.

Петро Сорока, рецензуючи монографію «О. Неприцький-Грановський: життя і творчість» 1996 р, акцентує на її фундаментальності, яка «полягає не в обсязі, а передовсім у тій ваготі змісту і глибинному осмисленню теми від яких ми якось одвикли в наш летючий час» [17, с. 3].

Ігор Фарина у рецензії на третю книгу «Портретів пером» (2008 р.) зазначає: «Ще одна тема, працю над якою не полишає автор. Це постать громадського діяча, вченого і поета О. Неприцького-Грановського, який понад пів віку прожив за океаном і став першим у США професором українського походження. Згадаємо, що він створив монографію про нього. У Великих Бережцях з його ініціативи з'явився літературно-меморіальний музей славетного краянина, для якого він написав путівник» [20, с. 3].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

У своїй статті ми намагалися відстежити усі доступні нам рецензії та відгуки на поетичні збірки, які вийшли в Україні і діаспорі. На жаль, у них немає чітких оцінок стосовно визначення й місця О. Неприцького-

Грановського в історії української літератури. Навіть на початку 90-х роках краєзнавець Г. Чернихівський до кінця не осягнув всієї складності становища в якому опинився поет-емігрант. І хто знає, чи це під силу будь-кому із нас, адже ми не звідали жаху втрати Вітчизни.

Не викликає сумніву й те, що сам поет добре розумів свою роль і місце в українському русі, місце нечільне, але почесне, тільки йому належне. Тому література стала для нього на другому місці, відтінена наукою.

П. Сорока слушно зауважує, що «пішов він шляхом не Г. Чупринки, (з яким дружив), не Ю. Клена (якого любив), не Т. Осьмачки (до якого прислухався)» [17]. Судячи з різних суджень як фахових, так і приватних, можемо ствердити, що О. Неприцький-Грановський не став апологетом ні символізму, ні класицизму, ні моєрнізму, а обрав собі стежину духовного самоспоглядання, самовдосконалення, який так геніально пізніше вивершився в особі В. Барки.

У 1992 році Ю. Ярмиш видав вибране «Золоті ворота», навіть тисячний тираж якого не дав можливості всеохопно і повноцінно ознайомити українського читача з поетичною спадщиною О. Неприцького-Грановського.

Залишається додати, що поетичні надбання О. Неприцького-Грановського, які нині зберігаються у Велико-Бережеському літературно-меморіальному музеї, відкриють простір для творчої полеміки і продовженні наукових студій. Перший крок до цього свого часу зробили шанувальний його таланту Світлана та Наталія Канівці з малої батьківщини відомого волинянина з доволі багатою письменницькою репутацією.

У 2013 році вийшов у світ художньо-документальний роман Василя Горбатюка «Слово і меч» [3]. Це інтригуюча розповідь про майже невідомого нині літератора й учасника визвольного руху Павла Богацького, життєвий і творчий шлях якого тісно пов'язаний з долями тоді молодих Микити Шаповала, Максима Рильського, Олександра Олеся, Грицька Чупринки, Володимира Свідзінського, Павла Тичини, Миколи Євшана, Олени Журливої, Галини Журби та ін. З особливою любов'ю автор виписує образ «хатянина» О. Неприцького-Грановського, штрихи біографії якого під пером такого талановитого майстра слова справді і постають художньо довершеними і емоційно вражаючими:

«Київські каштани! Київський брук!

Сашко Неприцький відчував себе отаким Каштаном – молодим, міцним, блискучим від сили і вроди. Вилущився зі своєї волинської шкаралуці – й покотився-пострибав-поїхав аж на київський брук.

У пам'яті ще свіжо й чисто жили рідні Бережці – з грядою Авратинських гір, з Божою горою, з тихою Іквою, ще снилися, як батько і мати, брати і сестри, – а він тут, на Печерських узвишсях, шукав тепер нову твердь – не бруків, ґрунт, де можна стати, де можна прорости, як проростає плід каштана, потрапивши не на камінь-граніт, а на землю-матінку» [3, с. 54].

Художня оповідь майстерно переплетена з документальними матеріалами, що яскраво і виразно передають реципієнту епоху і дух боротьби за українську державу.

Отже, життя і творчість О. Неприцького-Грановського стало об'єктом не тільки наукових стадій, а й художньо-документальної української літератури.

Література

1. Бойко Ю. Творчість Ол. Неприцького-Грановського. ЦДІ при Міннесотському університеті, Ф. проф. Ол. Гран., Я. 8, П. 1.
2. Гонтарук П. І, Чернихівський Г. І. Неприцький-Грановський Олександр Анастасійович. Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. URL: <https://esu.com.ua/article-73672> (дата звернення: 16.03.2023)
3. Горбатюк В. Слово і меч: роман. Київ : Ярославів Вал, 2013. 512 с.
4. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ : «Феміна», 1995. С. 592.
5. Історія української літератури. Література початку ХХ ст / За ред. М. С. Грицоти та ін. Т. 5. Київ: Наукова думка, 1968. 522 с.
6. Качуровський Ігор. Лідія Далека. *Березиль*. 1994. Ч. 3–4. С. 18.
7. Кілька слів про сей край, де живемо. *Цвітка*. Чикаго, 1914. Ч. 6. С. 1–3).
8. Косач Ю. Театр екзистенціалізму. *Арка. Л*. 1947. Ч 1. С. 9).
9. Лист Б. Рубчака від 20 липня 1957 р. ЦДІ при Міннесотському університеті, ф. проф. Ол. Гран., Я. 8, П. Лист Богдана Рубчака.
10. Лист О. Неприцького- Грановського до Оксани Ашер. ЦДІ при Міннесотському університеті, ф. проф. Ол. Гран., Я. 8, П. «Осінні узорі»,
11. Лист П. Одарченка від 17 серпня 1957. ЦДІ при Міннесотському університеті. Ф. проф. Ол. Гран., Я. 8, П. «Осінні узорі».
12. Лист Петра Одарченка із Вашингтону. ЦДІ при Міннесотському університеті. Я. 9.
13. Листи до проф. М. О. Ветухіва. ЦДІ при Міннесотському університеті, ф. проф. Ол. Гран., Я. 8, П. Лист до проф. М. О. Ветухіва.
14. Мудрий В. Рецензія на збірку «Іскри віри». *Новий світ*. 1995. Ч. 1. С. 11.

15. Мулик-Луцик Ю. Музам і людям. *Жіночий світ*. 1958. Ч. 2. С. 16).
16. Сварог В. Природа і ми. *Нові дні*. 1965. С. 6.
17. Сорока П. Фундаментальна праця Гаврило Чернихівський. Олександр Неприцький-Грановський: життя і творчість. *Діалог*. 1997. С. 3
18. Сріблянський М. Українська хата. 1910. Ч.11. С. 694–696.
19. Українська хата: Поезії 1909-1914 / упор. В. Шевчук. Київ : Молодь, 1990. 264 с.
20. Фарина І. Портрети пером. *Діалог*. 2008. С. 3.
21. Черінь Г. Рецензія на збірку «Гімни сонця». *Овид*. 1960. Ч. 5. С. 30; С. 42.
22. Чернихівський Гаврило. Олександр Неприцький-Грановський. Життя і творчість. Тернопіль : Збруч, 1996. С. 112.
23. Чижевський Д. Лист до О. Неприцького-Грановського. ЦДІ при Мінесотському університеті. Ф. проф. Ол. Гран., Я. 8, П. 3.
24. Юриняк А. Рецензія на збірку «Іскри віри». *Самостійна Україна*. 1964. Ч. 8.с. 34–35
25. Янусь Н., Канівець С. Патріотичні мотиви в поезії Олександра Неприцького-Грановського в контексті діалогу культур. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Літературознавство*. 2014. Вип. 39. С. 268–272.

References

1. Boyko YU. Tvorchist' Ol. Nepryts'koho-Hranov'skoho. TSDII pry Minnesot-s'komu universyteti, F. prof. Ol. Hran., YA. 8, P. 1.
2. Hontaruk P. I, Chernykhivs'kyi H. I. Nepryts'kyi-Hranov's'kyi Oleksandr Anastasiyovych. Entsyklopediya Suchasnoyi Ukrainy / Redkol.: I. M. Dzyuba, A. I. Zhukovs'kyi, M. H. Zheleznyak ta in. ; NAN Ukrainy, NTSH. Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen' NAN Ukrainy, 2021. URL: <https://esu.com.ua/article-73672> (data zverennya:16.03.2023)
3. Horbatiuk V. Slovo i mech: roman. Kyiv : Yaroslaviv Val, 2013. 512 s.
4. Yefremov S. Istoriya ukraïns'koho pys'menstva. Kyiv : «Femina», 1995. S. 592.
5. Istoriya ukraïns'koyi literatury. Literatura pochatku KHKH st / Za red. M. S. Hrytsyuta ta in. T. 5. Kyiv: Naukova dumka, 1968. 522 s.
6. Kachurovs'kyi Ihor. Lidiya Daleka. Berezil'. 1994. CH. 3–4. S. 18.
7. Kil'ka sliv pro sey kray, de zhyvemo. Tsvitka. Chykhah, 1914. CH. 6. S. 1–3).
8. Kosach YU. Teatr ekzystentsializmu. Arka. L. 1947. CH 1. S. 9).
9. Lyst B. Rubchaka vid 20 lypnya 1957 r. TSDII pry Minnesot-s'komu universyteti, f. prof. Ol. Hran., YA. 8. P. Lyst Bohdana Rubchaka).
10. Lyst O. Nepryts'koho- Hranov's'koho do Oksany Asher). TSDII pry Minnesot-s'komu universyteti, f. prof. Ol. Hran., YA. 8. P. «Osinni uzory».
11. Lyst P. Odarchenka vid 17 serpnia 1957. TSDII pry Minnesot-s'komu universyteti. F. prof. Ol. Hran., YA. 8. P. «Osinni uzory».
12. Lyst Petra Odarchenka iz Vashynhtonu. TSDII pry Minnesot-s'komu universyteti. YA. 9.
13. Lysty do prof. M. O. Vetukhiva. TSDII pry Minnesot-s'komu universyteti, f. prof. Ol. Hran., YA. 8. P. Lyst do prof. M. O. Vetukhiva.
14. Mudryy V. Retsenziya na zbirku «Iskry viry». Novyy svit. 1995. CH. 1. S. 11.
15. Mulyk-Lytsyk YU. Muzam i lyudyam. Zhinochyy svit. 1958. CH. 2. S. 16).
16. Svaroh V. Pryroda i my. Novi dni. 1965. S. 6.
17. Soroka P. Fundamental'na pratsya Havrylo Chernykhivs'kyi. Oleksandr Nepryts'kyi Hranov's'kyi: zhyttya i tvorchist'. Dialoh. 1997. S. 3.
18. Sriblyans'kyi M. Ukraïns'ka khata. 1910. CH.11. S. 694–696.
19. Ukraïns'ka khata: Poeziyi 1909-1914 / upor. V. Shevchuk. Kyiv : Molod', 1990. 264 s.
20. Faryna I. Portrety perom. Dialoh. 2008. S. 3.
21. Cherin' H. Retsenziya na zbirku «Hymny sontsya». Ovyd. 1960. CH. 5. S. 30; S. 42.
22. Chernykhivs'kyi Havrylo. Oleksandr Nepryts'kyi-Hranov's'kyi. Zhyttya i tvorchist'. Ternopil' : Zbruch, 1996. S. 112.
23. Chyzhevs'kyi D. Lyst do O. Nepryts'koho-Hranov's'koho. TSDII pry Minnesot-s'komu universyteti. F. prof. Ol. Hran., YA. 8, P. 3.
24. Yurynyak A. Retsenziya na zbirku «Iskry viry». Samostiyina Ukrainy. 1964. CH. 8.s. 34-35.
25. Yanus' N., Kanivets' S. Patriotychni motyvy v poeziyi Oleksandra Nepryts'koho-Hranov's'koho v konteksti dialohu kul'tur. Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatyuka. Ser. Literaturознавство. 2014. Vyp. 39. S. 268–272.